

Paul Müller: *Verbreitungsbiologie der Blütenpflanzen*. Veröffentlichungen des Geobotanischen Institutes Rübel in Zürich, Heft 30: 1—152. Bern 1955, Verlag Hans Huber.

Od czasu ukazania się obszernych, syntetycznych opracowań z zakresu ekologii rozsiewania nasion i owoców (karpobiologii), napisanych przez Sernandera (1927), Ulbricha (1928) i Ridleya (1930) mija już blisko 30 lat. W tym okresie nagromadziło się wiele nowego materiału obserwacyjnego, a nawet rozwinęły się pewne nowe kierunki badań karpobiologicznych jak np. studia nad rozsiewaniem się roślin w zespółach. Dlatego z dużym zadowoleniem należy powitać wydanie niewielkiej wprawdzie, lecz bardzo treściwej książki Müllera. Autor już od z górą 25 lat bada ekologię rozsiewania się roślin ze szczególnym uwzględnieniem fitosocjologicznego aspektu zagadnienia. W pracach swych, prowadzonych zarówno w Szwajcarii jak i w południowej Francji, miał możliwość gruntowego poznania tak roślinności środkowo-europejskiej jak i śródziemnomorskiej. Korzysta z tego czerpiąc większość przykładów do swego opracowania z własnego, oryginalnego materiału obserwacyjnego.

Książka Müllera nie może oczywiście przy swej szczupłej objętości dawać wyczerpującego zarysu karpobiologii, stanowi jednak dobre wprowadzenie w tę dziedzinę, podając przegląd wszystkich ważniejszych zagadnień i nowszych osiągnięć. Dwa wstępne rozdziały omawiają czynniki wpływające na rozsiewanie się roślin oraz te właściwości morfologiczne i fizjologiczne gatunków, które stoją w służbie ich rozprzestrzeniania. Rozdział trzeci, najobszerniejszy, poświęcony jest rozmaitym sposobom rozsiewania się roślin a mianowicie: autochorii, barochorii, anemochorii, hydrochorii, zoochorii i antropochorii. W obrębie tych głównych sposobów rozsiewania wyróżnia autor szereg podtypów, na ogół zgodnie z dawniejszymi ujęciami, chociaż nie brak tu także pewnych drobnych usprawnień (np. w klasyfikacji zoochorów). Wszystkie sposoby rozsiewania omówione są na tyle licznych konkretnych przykładów; na szczególną uwagę zasługują dane liczbowe co do ich efektywności i roli w wędrowkach roślin. Rozdziały końcowe omawiają po krótko tzw. zjawisko polychorii (tj. wystę-

powania różnych sposobów rozsiewania u tej samej rośliny), właściwości nasion i owoców, które hamują ich rozprzestrzenianie się względnie powodują unieruchomienie po przebyciu pewnej drogi, wreszcie zagadnienie barier biologicznych i wędrowek gatunków w świetle danych karpobiologii. Szczególnie interesujące są liczby ilustrujące wielkość tzw. „kroku biologicznego” (średnie odległości jakie poszczególne gatunki mogą przekroczyć przy pomocy dostępnych sobie środków rozprzestrzeniania się w ciągu jednego roku). Dane te, na razie jeszcze nieliczne i mocno przybliżone, mają podstawowe znaczenie dla historycznej geografii roślin. Wydaje się rzeczą godną uwagi, iż tempo postglacialnych wędrowek naszych drzew leśnych, postulowane przez wielu badaczy w oparciu o wyniki analizy pyłkowej, przekracza na ogół znacznie te wartości, jakich można by się spodziewać na podstawie danych karpobiologicznych.

Rozdział końcowy omawia bardzo zwięźle nawiązania pomiędzy ekologią rozsiewania nasion i owoców a innymi działami botaniki i nauk pokrewnych, jak geografia roślin, fitosocjologia, biocenologia oraz leśnictwo i rolnictwo. Interesujące są uwagi autora o rozmieszczeniu geograficznym pewnych zjawisk z zakresu biologii rozsiewania oraz próba charakterystyki karpobiologicznej flor różnych obszarów klimatycznych. Duże usługi oddaje karpologia socjologii roślin, zwłaszcza w zakresie badania sukcesji roślinnych; poważne znaczenie praktyczne ma znajomość biologii rozsiewania się poszczególnych gatunków dla hodowli lasu i w walce z chwastami polnymi.

Książka Müllera może być użyteczna dla wszystkich interesujących się zjawiskami rozsiewania i wędrowek roślin oraz związkami biocenotycznymi pomiędzy światem roślinnym a zwierzęcym, a więc zarówno dla botaników, jak i zoologów, leśników, rolników i innych. Wartość jej podnoszą dobre, przeważnie oryginalne ryciny oraz sumiennie zestawiona bibliografia przedmiotu (135 pozycji). Na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo staranne opracowanie książki pod względem terminologicznym.

Jan Kornaś